

УДК 159.923.2 : 004.738.5

Анна-Марія Лучак

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЛЮДИНИ ЯК ОСОБИСТОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ГЛОБАЛЬНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

У статті розглядаються проблеми ідентичності в умовах інформаційного суспільства, зокрема, її проявів у віртуальній реальності. Звертається увага на основні особливості функціонування особистості та формування її політичної ідентичності в кіберпросторі. На думку автора, саме ці обставини й формують фактор відповідальності особистості перед собою впродовж всіх етапів становлення її як діючої особи в мережі.

Ключові слова: політична ідентичність, кіберпростір, інформаційне суспільство, Інтернет.

Luchak A.-M. Identification of personality and political identity formation in the global information space

This article highlights the problem of identity in information society including its representation in virtual reality. The author draws attention to the basic features of personality functioning and formation of political identity in the cyberspace. The author believes that these circumstances form individual responsibility on all stages of his growing as an actor in the Internet.

Key words: political identity, cyberspace, information space, Internet.

Лучак А.-М. Идентификация человека как личности и формирование политической идентичности в глобальном информационном пространстве

В статье рассматриваются проблемы идентичности в условиях информационного общества, в частности, ее проявлений в виртуальной реальности. Обращается внимание на основные особенности функционирования личности и формирование ее политической идентичности в киберпространстве. По мнению автора, именно эти обстоятельства и формируют фактор ответственности личности перед собой на всех этапах становления ее как действующего лица в сети.

Ключевые слова: политическая идентичность, киберпространство, информационное общество, Интернет.

Починаючи з кінця ХХ ст. з кожним роком все більше розширюється вплив всесвітньої інформаційної мережі Інтернет, а разом з тим розширюється і коло користувачів «світової павутини». Україна вступила в новий етап розвитку ІТ-технологій 19 грудня 1990 року. В 2000 році кількість користувачів мережі Інтернет в Україні становила 0,4% населення держави, а вже в 2010 ця цифра сягала 33,7% (15 300 000) [7]. Це багато в чому покращило життя людини (вільний доступ до інформації, обміну даними, просте налагодження спілкування в різних куточках планети з наявністю покриття), проте виникло чимало питань, пов'язаних із соціальними сферами, моральними й етичними нормами, психологічними аспектами користування мережею Інтернет. Можливість якісного впливу на користувача та постійного збільшення аудиторії, зробило її одним із найпродуктивніших методів впливу на політичну свідомість сучасного суспільства. Правилком хорошого тону серед політиків вважається мати свою сторінку в Інтернеті, ділитися зі своїми читачами враженнями від подій за день як у рідній державі, так і в цілому світі, роздумами над новими законопроектами чи просто висловлювати власні емоційні переживання – що б ще могло зблизити кандидата та його електорат краще? Саме на різноманітних блогах, сайтах, кіберпросторі загалом піднімається чимало тем для дискусій і виробляється новий формат ведення діалогу. Саме тому, враховуючи безпосередній вплив прогресу на людську свідомість, варто ще раз переглянути ключові аспекти формування поняття ідентичності.

Інтерес соціальної теорії до проблеми ідентичності має довгу історію, але особливо широко він розповсюджується в другій половині ХХ ст. під впливом постструктуралістської філософії. Вагомим було звернення постструктуралізму до того, що інколи називають політикою розрізнення, політикою, яка прагне не стільки до утвердження життєздатності ідентичності, скільки до її дестабілізації, уникаючи при цьому таких концептів, як групи, права, цінності і суспільство, на користь концептів місця, простору, інакшості й становища суб'єкта. Вагомим є той факт, що проблему ідентичності важко віднести до предмета якоїсь однієї науки. Це означає, що розглядаючи питання політичної ідентичності, ми говоримо про комплексну проблему, висуваючи на передній план ті чи інші її аспекти. Так, одним із перших тему ідентичності почав вивчати американський психоаналітик Ерік Еріксон. Його вчення ґрунтувалося на розрізненні «єго-ідентичності», «особистої ідентичності» та «соціальної ідентичності». З точки зору Дж. Тьорнер, дослідження процесів, на зразок ідентичності, потребує в першу чергу дослідження середовища, в якому вони існують [6].

Новий тип інформаційного середовища, яким і є так званий «кіберпростір», формує специфічні форми поведінки людини, основу яких складає пізнавальна, ігрова і комунікативна діяльність [2, с. 53]. Він надає чимало можливостей, які й роблять його таким привабливим для наших сучасників – анонімне розповсюдження різного роду інформації, представлення на обговорення віртуальної спільноти політичних, наукових ідей, а також доступ до будь-якої інформації. Інтернет є чи не єдиним ефективним способом підтримки слабких зв'язків, які в іншому випадку були б втрачені в результаті компромісу між спробою досягнення фізичної взаємодії (сюди також можна зарахувати зв'язок по телефону) та важливістю такого спілкування. Особливо варто звернути увагу на можливість особистості функціонувати в Інтернет-спільноті не під справжнім іменем (використовуючи нік-нейм), а ще й кардинально змінювати ключові аспекти ролі, яку вона відіграє в реальному світі (наприклад, гендерної приналежності). Це пояснюється тим, що можливість викриття обману у віртуальному світі практично неможлива [2, с. 53]. Для створення автобіографії суб'єкта в мережі достатньо лише заповнити відповідні поля в анкеті, не зазначаючи факти, які він не бажає розголошувати. При бажанні чіткої ідентифікації можна взагалі уникнути.

Такий новий тип комунікативного середовища дав не тільки нові засоби самовираження, але й кинув виклик ідентичності у сфері політики. Доцільно було б навести цитату Ентоні Гідденса: «Простір не є беззмістовним виміром, вздовж якого структуруються соціальні угруповання, але повинен розглядатися з позиції своєї участі у становленні систем взаємодії» [1, с. 491].

Як зазначалося вище, анонімність здійснення взаємодій є найголовнішою властивістю кіберпростору. В реальному світі особистість розглядається як одиниця певного соціального угруповання, що значно обмежує поле самовираження. Життєві обставини змушують багатьох приховувати істинну політичну орієнтацію й підтримувати принципи, які лежать в основі провідних ідеологій. Цю проблему саме й дозволяє розв'язати віртуальний світ.

Говорячи про особливості використання ІТ-технологій, варто зазначити такі переваги:

- простий доступ до вже діючих спільнот політичного спрямування та можливість приєднання до них;
- надання можливості створення власного репрезента в мережі (сайт, блог, сторінка в соціальній мережі тощо) та формування нових угруповань користувачів цього ресурсу;

- автоматизація певних організаційних аспектів функціонування політичних структур;
- відсутність інформаційної монополії влади, яка властива для звичайних ЗМІ;
- можливість використання програмного забезпечення з метою пошуку потрібної суб'єкту політичної інформації.

У глобальній мережі політики формують свій імідж для її безпосередніх користувачів, крім того, враховуючи активне цитування звичайними медіа Інтернет-ресурсів, діють і на той прошарок суспільства, який не підключено до користування ними. Актуальними стають слова Юргена Хабермаса: «Модерн, який зараз продовжується, слід продовжувати направляти свідомо і за допомогою політичної волі. І для цієї форми демократичного самовпливу визначальним є метод дискурсивного утворення суспільної думки і дискурсивного волевиявлення» [3, с. 267].

Поганий і фрагментований соціальний досвід взаємодії у новому середовищі відобразився у процесах масового формування користувачами своєї політичної ідентичності. Шеррі Тьокл, відома американська дослідниця, пише: «Інтернет став соціальною лабораторією, в якій проводяться експерименти з конструювання та реконструювання постсучасного життя» [5, с. 10].

У працях ще одного американського автора Кетрін Вудуорд увага акцентується на тезі, що у постсучасному суспільстві досить швидко змінилися погляди на саме поняття ідентичності. Сьогодні політика ідентичності орієнтується на такі поняття, як «етнічна приналежність», «життєвий шлях», гендерні відмінності, відійшовши від використання традиційних політологічних інструментів [6, с. 22]. Невипадково на сайтах передвиборчих кампаній (особливо в США) є різні точки входу для чоловіків та жінок, для молоді та людей похилого віку, представників різних національних меншин чи регіонів.

Процес формування політичної ідентичності в онлайн-режимі є досить складним і тривалим, що властиво і його відповіднику в реальному світі. Канадські політологи С. Дж. Александер і Л. А. Пел зазначають: «Якою б складною не була [технічна] система, технології не можуть запропонувати яких-небудь простих «рішень» складних соціальних і політичних проблем чи підвищити якість соціополітичної та економічної сегментації. Легко поділяти віру в технологічний прогрес, особливо, коли це пов'язано з можливостями змінити світ» [4, с. 6]. Так, Інтернет сприяє різного роду взаємодіям всередині соціуму і побудові міжособистісних мереж. Він забезпечує глобальну

вільну комунікацію, яка сьогодні вже стала необхідністю. На думку автора, саме ці обставини й формують фактор відповідальності особистості перед собою впродовж всіх етапів становлення її як діючої особи в мережі.

Література:

1. Гидденс Э. Устроение общества: Очерк теории структуризации / Пер. с англ. Тюриной И. – М.: Академический Проект, 2003.
2. Красноперов П. В. Интернет, культура, интернет-общение и идентичность: культурно-философский анализ // Вісник Харківського національного університету. Серія «Теорія культури і філософія науки. Post Office». – № 813. – 2008.
3. Хабермас Ю. Политические работы / Сост. Денежкина А. В.; Пер. с нем. Скуратова Б. М. – М.: Праксис, 2005.
4. Digital democracy: Policy and democracy in the wired world / Ed by Alexander C. J., Pal L. A. – Ontario/Toronto: Oxford University Press, 1998.
5. Turkle S. Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet. – N.Y.: Simon & Schuster, 1995.
6. Turner J.C. Some Current Issues in Research on Social Identity and Self-categorization Theories. Emerald Group Publishing Limited – 1999.
7. Ukraine. Internet Usage and Marketing Report. – Режим доступу: <http://www.internetworldstats.com/euro/ua.htm> (13.12.2010).